

Jména svatých se zřetelem k naší současné pojmenovávací soustavě

Naděžda Bayerová

Předložený příspěvek se skládá ze dvou částí. V první sleduji jména svatých ve vybraných litaních, v druhé si pak všímám, jaké místo zaujímají tato jména v současné pojmenovávací soustavě.

Litanie – co se jí rozumí.

Slovo litanie pochází z řec. *litanéia* a vykládá se jako „naléhavá prosba“, jde tedy o prosebnou modlitbu. Tyto prosebné litanie patří k nejstarším společným modlitbám. Prosebnou formu přijalo křesťanství patrně z pohanského ritu, v němž prosby byly vznášeny nejen bohům, ale snad i vládcům a panovníkům. Je pochopitelné, že v křesťanství jsou vznášeny především nejprve Bohu, později Panně Marii a nakonec také jednotlivým světcům a ochráncům.

První zmínky o litaních se objevují už ve 4. stol. Do křesťanské liturgie je zavádí v r. 511 Orleánská synoda. Byly velmi oblíbené. Nejsou a také nikdy nebyly oslavnými skladbami, nýbrž vždy jen prosebnými aklamacemi. Stejně jako modlitba svatého růžence byla i modlitba litaní nezaslouženě přehlížena těmi, kteří byli zatíženi tzv. modernismem a kterým se zdálo, že jde o modlitby příliš mechanické, ba dokonce i neodpovídající důstojnosti a svobodě člověka.

Litanie mají svou ustálenou formu. Jejich první část – oslovení – pronáší kněz, druhou část, totiž vlastní prosbu typu „Oroduj za nás!“, „Vyslyš nás!“, „Smiluj se nad námi!“, pak shromáždění věřící. Oslovení mívá často charakter obrazného pojmenování, jako např. květe nevinnosti, zrcadlo sebezapírání. V první části se může vedle vokativu vyskytovat i vzývání, tzv. intence, která vyjadřuje modlitební úmysl shromáždění, druhá část bývá nazývána invokací. Typické pro litanie také je, že vždy začínají vstupními prosbami a končí závěrečnou modlitbou.

Vzhledem k tomu, že sleduji jména světců též ve dvou z předních litaní, totiž v litanii ke všem svatým a v litanii ke svatým ochráncům naší vlasti, uvádím ještě několik poznámek k litanii ke všem svatým. Tato litanie v dnešní formě byla známa již v 7. stol. Během doby byla rozšířena o nové svaté. Byla a je složena jednak z proseb k jednotlivým svatým, na něž se odpovídá „Oroduj(te) za nás!“, jednak z proseb za odvrácení zla, na něž se odpovídá „Vysvobod' nás, Pane!“ a prosby za potřeby Církve, na něž se odpovídá „Prosíme tě, vyslyš nás!“. Tato litanie prošla dlouhým vývojem, např. jednotlivé prosby se opakovaly několikrát, měnil se počet svatých. Žádnou zvláštností nebyla litanie mající dvě stě jmen. Dnes mají

litanie ke všem svatým tři verze, které mají stejnou skladbu, ale různou délku; nejdelší je ta, která se používá o prosebných dnech, z ní zkrácením vznikla forma kratší, která se užívá při velikonoční vigílii či při některých svěceních a uvádí ji Kancionál, společný zpěvník českých a moravských diecézí, vydání pro olomouckou arcidiecézi (vydalo české katolické nakladatelství Zvon, Praha 1992). Nejkratší formy se využívá v modlitbách za umírající.

Prosebné litanie jsou velmi aktuální, setkáváme se s nimi i při různých procesích a poutích. Jsou nepostradatelnou formou společných modliteb. Při špatně konané pobožnosti mohou však upadnout i do jistého formalismu.

V první části předkládaného příspěvku, jak již bylo zčásti uvedeno i výše, sleduji jména svatých konkrétně v litanii ke všem svatým (ve všech třech verzích; označuji Lit. 1, Lit. 2, Lit. 3), v litanii ke svatým ochráncům naší vlasti (označuji Lit. 4) a v litanii ke svatým patronům arcidiecéze olomoucké (označuji Lit. 5). Pro větší názornost podávám přehled všech sledovaných jmen svatých nacházejících se v jednotlivých litaních. Znaménkem plus pak označuji ta jména, která se vyskytují ve všech uvedených litaních.

Lit. 1	Lit. 2	Lit. 3	Lit. 4	Lit. 5
52	35	20	21	19
Maria	+	+	+	+
Michael	+			
Gabriel				
Rafael				
Jan Křtitel	+	+		
Josef	+	+	+	+
Petr	Petr a Pavel	+		Petr a Pavel
Pavel		+		
Ondřej	+	+		
Jakub				
Jan	+	+		
Tomáš				
Jakub				
Filip				
Bartoloměj				
Matouš				
Šimon				
Tadeáš				
Matěj				
Barnabáš				
Lukáš				
Marek				
Štěpán	+	+		
Vavřinec	+	+		

Vincenc				
Fabián a Šebestían				
Jan a Pavel				
Kosma a Damián				
Gervás a Protás				
Silvestr		+		
Řehoř	+	+		
Ambrož				
Augustin	+	+		
Jeroným				
Martin	+			
Mikuláš				
Antonín				
Benedikt	+	+		
Bernard				
Dominik				
František		+		
Maří Magdaléna	+	+		
Agáta				
Lucie		+		
Anežka	+		+	+
Cecílie				
Kateřina				
Anastázie				
	Ignác z Antiochie		Gorazd	
	Václav		+	+
	Vojtěch		+	+
	Jan Nepomucký		+	+
	Perpetua a Felicita		Kliment	+
	Athanasius		Ludmila	+
	Basil		Vít	+
	Cyril a Metoděj		++	++
	Prokop		+	+
	František a Dominik		Zdislava	+
	František Xaverský		Norbert	Kristýn a bratři
	Jan Maria Vianney		Radim	Kordula
	Anežka Česká		Hroznata	
	Kateřina Sienská			
	Hedvika		+	
	Terezie od Ježíše		Klement Dvořák	Klement Maria
		Abel	Jan Neumann	
		Abraham	Jan Sarkander	+
		Kamil		
		Jan z Boha		

Z uvedeného přehledu můžeme vyčíst několik skutečností:

1. V litaniích ke všem svatým, v jejich třech verzích (Lit. 1, Lit. 2, Lit. 3) se vyskytuje rozdíl v počtech světců – Lit. 1 = 52, Lit. 2 = 35, Lit. 3 = 20; některé z nich pochopitelně nacházíme ve všech. Lit. 2 a Lit. 3 mají však též jen své světce. Nejvíce je jich v Lit. 2, což je verze otištěná ve shora uvedeném Kancionálu.

V Lit. 4 a 5, které mají k sobě tematicky blízko, je řada společných světců, neboť právě i oni patří k těm, kteří mají své místo v našich církevních dějinách.

2. Většina světců je oslokována, vzývána jednotlivě, jen v několika případech pospolu – ve dvou. Jde o ty světce, jejichž životní osudy byly alespoň zčásti obdobné.

Petr a Pavel – apoštolové, mučedníci, jejich životní dráhy byly úzce spjaty. Petr – první z apoštolů, Pavel – nejaktivnější pisatel z apoštolských dob. Vyskytují se ve dvojici jen v Lit. 2 a v Lit. 5.

Fabián a Šebestián – dva světci, mučedníci, žijící ve 3. stol. a spojeni stejným datem úmrtí. S jejich svátkem 20. ledna je podle lidové pranostiky spojována tzv. „fabiánská zima“. Fabián – papež.

Jan a Pavel – mučedníci, snad bratři žijící ve 4. stol., byli úředníky u Konstancie, dcery Konstantina Velikého. Po její smrti prý nechtěli sloužit novému panovníkovi, proto je dal zavraždit.

Kosma a Damián – starověká dvojice arabských nebo syrských lékařů, kteří byli popraveni pro víru koncem 3. stol. Patroni Florencie.

Gervás a Protás – mučedníci, narozeni asi ve 3. stol., zemřeli kolem roku 350 v Miláně – v Itálii. Patroni Milána a Breisachu na Rýně.

Perpetua a Felicita – mučednice, narozené snad ve 2. stol. v Kartágu – v Tunisku, kde též 7. března 202 (203) zemřely.

Cyril a Metoděj – bratři ze Soluně, známí šířitelé slovanské kultury, přišli na Moravu r. 863. Patroni Evropy (od r. 1980) a všech slovanských národů (od r. 1863).

František a Dominik – zakladatelé a patroni řádů: František (z Assisi) – františkánů, Dominik – dominikánů. František – patron Itálie (1939), Assisi; Dominik – patron Bologně.

Kristýn a bratři – Kristián – misijní biskup, se společností Rytířských bratří Kristových z Dobrina neměl štěstí.

3. Světci jsou oslovováni, vzýváni většinou jedním jménem, v několika případech jsou tato jména rozvíta jistým rozlišujícím atributem, který tedy nejen rozlišuje, ale i blíže identifikuje nositele stejných jmen.

Jan Křtitel – rozlišující atribut kongruentní je vyjádřen onymickým deapelativním substantivem – antroponymem maskulinem, odvozeným od slovesa křtiti činitelskou příponou -tel; skloňuje se podle vzoru muž.

Prorok, předchůdce Páně.

Maří Magdaléna – jméno Maří pochází ze staročeské podoby jména Marie, totiž z Mařie. Bylo pokládáno za hypokoristickou podobu jména Marie; dnes už je považováno i za podobu úřední.

Magdaléna má svůj původ v toponymu – oikonymu, Magdala, městečko nacházející se na břehu Genezaretského jezera, které jako apelativum magdal = věž. Tvar Magdaléna je adjektivum femininum lat. magdalenus, magdalena, magdalenum = magdalský, magdalská, magdalské, z Magdaly pocházející. Tvar jména Magdaléna je vlastně substantivizované adjektivum femininum, vzor žena; došlo tu k onymizaci apelativního tvaru adjektiva feminina. Známa je i podoba Marie Magdaléna, Marie Magdalská – v překladech Bible popř. i Marie z Magdaly.

Průvodkyně Ježíšova. Patronka magdalének – řádu pro kajícnice a obrácené ženy.

Ignác z Antiochie – rozlišujícím atributem nekongruentním je genitivní předložková vazba, konkrétně předložka „z“ a toponymum – oikonymum, femininum; Antiochie – město ležící na řece Orontu v Sýrii, dlouholeté působiště světcovo. Po Římu a Alexandrii bylo třetím nejvýznamnějším městem římské říše.

Biskup, mučedník.

Jan Nepomucký – rozlišujícím atributem kongruentním je deonymické adjektivum tvrdé odvozené od toponyma – oikonyma Nepomuk příponou -cký, skloňuje se podle vzoru mladý. Patrně prvotní podoba místa zněla Pomuk. Název Nepomuk vznikl kontaminací slovesa mukati/pomuknouti znamenajících „být zticha, ani nehlesnout“ (Snad někteří znají i dnešní „ani muk!“, „ani nemukni!“) se slovesem nemluvit. Tato slovesa se dávají do souvislosti s přísnými řádovými předpisy mnichů, kteří nesměli při práci mluvit. V příslušné literatuře nacházíme i podobu Jan z Pomuku, adjektivum je tedy nahrazeno příslušnou předložkovou vazbou.

Kněz, generální vikář, mučedník, patron Čech.

František Xaverský – rozlišujícím atributem je deonymické tvrdé adjektivum odvozené příp. -ský od názvu zámku toponyma – oikonyma Javier (Xavier), ve Španělsku, rodiště svěťce; skloňuje se podle vzoru mladý.

Kněz, řeholník, misionář Tovaryšstva Ježíšova. Patron Indie.

Anežka Česká – rozlišující kongruentní atribut tvoří deonymické tvrdé adjektivum odvozené příponou -ská od toponyma – anoikonyma – choronyma Čechy. Skloňuje se podle vzoru mladá.

Tradičně se řadí mezi české zemské patrony (její socha je součástí sousoší V. Myslbeka kolem sv. Václava na Václavském náměstí).

Kateřina Sienská – rozlišujícím kongruentním atributem je deonymické adjektivum tvrdé, odvozené příponou -ská od toponyma – oikonyma Siena, město v Itálii, rodiště svěťce; skloňuje se podle vzoru mladá.

Mystička, církevní učitelka, patronka Itálie.

Terezie od Ježíše – rozlišující atribut nekongruentní je vyjádřen genitivní předložkovou vazbou, předložkou „od“ a onymickým substantivem maskulinem. Skloňuje se podle vzoru muž.

Řeholnice bosích karmelitánů.

Jan z Boha – rozlišující atribut nekongruentní je vyjádřen genitivní předložkovou vazbou, předložkou „z“ a onymickým substantivem maskulinem. Skloňuje se podle vzoru pán.

Zakladatel řádu Milosrdných bratří.

Klement Dvořák – rozlišujícím kongruentním atributem je antroponymum, vzniklé z apelativa, tedy deapelativní antroponymum; apelativum dvořák znamená svobodník, velký sedlák, hospodář velké usedlosti, dříve i dvorský služebník; vzor pán. V lit. 5 se vyskytuje pod jménem Klement Maria. Jméno Maria se od 18. stol. stávalo součástí mužských jmen.

Byl kněz, řeholník redemptoristů, narodil se v Tasovicích na Moravě.

Jan Neumann – rozlišujícím kongruentním atributem je antroponymum německého původu, odvozené od německého apelativa Neumann, tj. nový usedlík. U rodin s židovskými předky se vykládá i z osobního jména Nachum a z apelativa neman = židovský obecní písař. Skloňuje se podle vzoru pán.

Biskup, redemptorista, pocházel z Prachatic v Čechách.

Jan Sarkander – rozlišujícím atributem kongruentním je onymum – antroponymum; o původu jména jsem nic nenašla.

Byl kněz, mučedník, narodil se ve Skočově ve Slezsku.

Jan Maria Vianney – rozlišujícím atributem kongruentním je onymum Vianney – antroponymum, o jehož původu jsem nic nenašla.

Dodnes je příkladem kněží a duchovních správců na celém světě.

Z uvedeného přehledu vyplývá, že příslušné atributy, tvořící součást jména svatých, jsou z gramatického hlediska kongruentní či nekongruentní (u předložkových vazeb),

vyjádřené substantivy, většinou však tvrdými adjektivy, která se skloňují podle vzoru mladý a jsou tvořena derivací od příslušných toponym – oikonym, ojediněle od toponyma -anoikonyma-choronyma. Atributy odvozené od toponym – oikonym vyjadřují jistý vztah svatých k uvedenému místu – jejich rodiště, působiště či národní příslušnost.

V další části příspěvku bude podán etymologický výklad jmen svatých. Ano – výklad jmen. Vlastní jména na rozdíl od obecných, z nichž vznikla, nemají význam. Vykládají se proto, aby se ukázalo na původní motivaci pojmenování. Jejich výklad se odvozuje od příslušného výrazu toho kterého jazyka. U jednotlivých jmen uvádím jeho nositele, popř. některého z jeho nositelů. Pořadí jmen odpovídá pořadí uvedenému v jednotlivých litaniích.

Marie – nejpravděpodobnější je jeho etymologie egyptská – první biblická Maria je sestra Mojžíšova Mirjam; mnoho egyptských jmen je tvořeno z mry(t) „milovaný, milovaná plus jméno boha“; tu by základní mohlo být mry-ja(m) „milovaná Jahvem“. Již za doby Ježíšovy to bylo jméno neprůhledné, vykládá se i z aramejské podoby Marjam (viz Mirjam), která se odvozovala od mār(ē) nebo mary „pán“, a proto odtud i „paní“. Podle sv. Jeronýma, dobrého znalce aramejštiny – syrského dialektu, příbuzného hebrejštině – a hebrejštiny, jméno Maria znamená aramejsky „paní“. Podává ještě i další výklad, totiž „kapka moře“, neboť -jam v Marjam znamená hebrejsky i „moře“. Avšak z jeho latinského „stilla maris“ (= kapka moře) opisovači udělali podobu „stella maris“ = „hvězda mořská“. Existují ještě i další výklady, jako „hořká“ (hebr. mar = hořký), „odporovatelka“ (tj. advokátka, prosebnice), popř. „krásná“. Matka Boží; patronka křesťanstva.

Michael – z hebr. Mi-kha-él „kdo je jako Bůh, podobný Bohu?“. Michael – první ze tří hlavních archandělů. Patron Němců.

Gabriel – z hebr.; „muž boží“ (geber je „silný muž“, él „bůh“), nebo „má síla je Bůh“, popř. „Bůh je silný“. Jeden ze tří biblických archandělů.

Rafael – z hebr. Rapháél „Bůh vyléčil, uzdravuje“. Třetí ze jmen známé trojice archandělů – Gabriel, Michael.

Josef – z hebr. Jóséph, tj. buď přechodníkové příd. jméno, zpřídavnělý přechodník, nebo 3. os. imperfekta slovesa jásaph, tzv. hiphilu „bude (Bůh) přidávat, pokračovat“, popř. i „ať přidává, ať pokračuje“. Josef z Nazareta – snoubenec P. Marie. Patron mnoha zemí, např. Kanady, Čech, Rakouska.

Petr – z řec. petros „skála“, to je překlad aramejského képhá; „skála“, popř. „skalák, skálopevný“.

Pavel – z lat. paulus „malý“, přeneseně „skromný, nepatrný“.

Ondřej – z řec. Andreás, má souvislost s andreios „mužný, statný, odvážný“. Apoštol, bratr Šimona – Petra. Patron mnoha zemí, např. Ruska, Španělska, Řecka.

Jakub – z hebr. Jahagóbbh, „ten, kdo se drží za patu“, přeneseně „druhorozený“; při porodu vyšel jako druhý, držel svého staršího bratra Esaua za patu. Apoštol, mučedník, patron Španělska.

Jan – z hebr. Jóchánán „Bůh je milostivý“ (doslova „Bůh se sklonil“), popř. „Bohem daný, milostivý dar boží“. První složku tvoří zkrácené Jahve „Bůh“, druhou sloveso chánán „sklonil se“. Apoštol, evangelista.

Tomáš – ze syrského Tóma, starší Teomá „dvojče“. Známý skeptický apoštol, dostal se až do Indie, kde zemřel. Patron např. Východní Indie, Portugalska.

Filip – z řec. philos + hippos „milovník koní“. Apoštol, mučedník.

Bartoloměj – z aramejského bar Talmi „syn Talmajův“, tj. „zbrázděného“; Talmi souvisí s hebr. telem „brázda“, proto i „oráč“, popř. „bojovný syn“. Jeden z apoštolů a mučedníků.

Matouš – z hebr. Mattithjáh, rozšířilo se z řec. tvaru Matthaios; „dar boží“. Apoštol, evangelista.

Šimon – z hebr. Šimhón, souvisí se slovesem šama(h) = uslyšel; „slyšící, naslouchající“; bibl. výklad „uslyšel mou bídu“. Apoštol, mučedník.

Tadeáš – patrně z hebr. Taddai, rozšířené přes latinu (Thaddaeus), vykládá se asi jako „chytrý, rozumný“ nebo „smělý, odvážný“, popř. „chvála (Boha)“. Apoštol – příbuzný Ježíšův.

Matěj – z hebr. Mattithjáh „dar boží“. Apoštol, jsou s ním spojeny různé tradice, viz např. matějské poutě.

Barnabáš – bibl. jméno aramejského původu (z aram. barnebhúáh) „syn věštby, předpovědi; útěchy“. Apoštol, mučedník, průvodce apoštola Pavla.

Lukáš – z lat. Lucas zkráceného z Lucanus, tj. Lukánec, z Lukánie pocházející (byl to kraj v jižní Itálii). Třetí evangelista.

Marek – z lat. Marcus, tj. zkráceného předpokládaného Mart(i)cus, tj. příd. jména k Mars (2. pád Martis), bůh války. Výklad „bojovník; válečnický, bojovný“, popř. i „zasvěcený bohu Martovi“. Jak ukazují nedávné nálezy byl autorem nejstaršího evangelia.

Štěpán – z řec. Stephanos „věnec, dávaný vítězům“; přeneseně „ověnčený, věncem korunovaný, vítěz“. Prvomučedník, patron Uher.

Vavřinec – z lat. Laurentius – přídavné jméno k Laurentum, tj. přímořské město v Latii, znamená „lauretský, Laurentův“; někdy spojováno i s lat. laurus „vavřín“; přeneseně „vavřínem ověnčený; vítězný“. Jáhen, mučedník.

Vincenc – z lat. Vincens – 2. p. Vincentis, vlastně přechodníkové příd. jméno od vinco „vítězím“, tedy „vítězící, přemáhající“. Řeholník, kazatel dominikánů.

Fabián – z lat. Fabianus „patřící římskému rodu Fabiů“; neví se, zda toto rodové jméno Fabius souvisí s faba „bob“. Odtud pak „bobový“, popř. „pěstitel bobů“.

Šebestián – jméno řec. původu rozšířené z lat. Sebastianus, příd. jména s významem „sebastský“, tj. obyvatel města Sebasty; původní význam tohoto místního jména je „vznešený, ctihodný“. Měst stejného jména bylo více.

Kosma – spojuje se s řec. kosmos „pořádek, lad“, přeneseně „kosmos“ (kde vládne pořádek), popř. „svět, řád, věčnost“ nebo i „ozdoba, pochvala“.

Damián – z řec. Damianos, popř. též z Damia, což byla etruská bohyně plodnosti a úrody; damium byla oběť této bohyni – výklad „krotitel, pokořitel“.

Silvestr – (dříve i Sylvestr), z lat., reflektuje příd. jméno k lat. silva „les“ a vlastně to nejobvyklejší silvestris „lesní“. Papež.

Řehoř – z řec. Grégorios, odvozeniny od grégoros „bdělý, ostražitý“. Papež, církevní učitel.

Ambrož – z řec. ambrosios – příd. jména „nesmrtelníkům příslušející; nesmrtelný; božský“; (ambrózie = božský nápoj). Biskup, církevní učitel.

Augustin – z lat. augustus „vznešený“. Augustinus je k němu přitvořeno jako další příd. jméno s významem „Augustovi patřící“. Augustin – velký filozof 4. a 5. stol.

Jeroným – z řec. Hieronymos „svaté jméno“ (hieros = svatý, onoma (náf. onyma) = jméno). Též „muž se svatým jménem“. Kněz, církevní učitel, překladatel bible do latiny.

Martin – z lat. příd. jména Martinus – k Mars – bůh války. „Martův, martovský, zasvěcený bohu Martovi“, přeneseně i „bojovný“. Papež, mučedník.

Mikuláš – z řec. Nikoláos „vítězný v lidu“ (niké = vítězství, láos = lid), popř. „vítězství lidu“; začáteční M – v češ. asi vlivem Michal. U starých Čechů velmi oblíbené. Biskup, mučedník, přítel dětí. Patron Ruska.

Antonín – z lat. Antonius, jméno římského šlechtického rodu; Antoniové – dvou řím. rodů; „Antoniovi, popř. Antoniům patřící“; (ante = „před“ – kořen ant je „čelo, přede“), mělo tedy význam „čelný, vynikající“. Kněz, řeholník, církevní učitel františkánů.

Benedikt – z lat. příd. jména benedictus „požehnaný, blahoslavený“, ve slovanštině mu odpovídá Blahoslav. Zakladatel řádu benediktinů. Patron Evropy (od r. 1964).

Bernard – něm. původu, něm. Bernhard, sklad jména Bär (2. pád Bären) „medvěd“ a hart „tvrdý“. Tedy „tvrdý (statný), silný jako medvěd“. Opat, církevní učitel cisterciáků.

Dominik – z lat. dominicus „pánův“, příd. jména k dominus „pán“; z ženského tvaru příd. jména dominica vzniklo románské označení neděle: lat. dies dominica doslova znamená „den Páně“.

František – jméno italského původu vzniklo z přezdívky. Jistý assiský chlapec, syn bohatého italského obchodníka, uměl velmi dobře francouzsky, to potřeboval jeho otec ke korespondenci s Francií, nazýval ho v žertu „Francouzek“, ital. Francesco. František z Assisi.

Agáta – z řec. agathé „dobrá, laskavá“ – svým původem řec. příd. jméno. Mučednice, panna.

Lucie – lat., žen. tvar k Lucius (římské rodové jméno) „světlý, zářící“. Mučednice.

Anežka – z řec. (h)agné „čistá, neposkvrněná, ctnostná“. Mučednice.

Cecilie – lat. Caecilia – doslova „slepeček“, je to žen. rod zdrobnělého caecilius (k caecus „slepý“). Mučednice.

Kateřina – z řec. katharos „čistá, cudná, mravná“ – základ slova je snad egyptský a znamená „koruna“. Mučednice, patronka filozofů.

Anastázie – z řec., anastasis „probuzení, (po)vstání, zmrtvýchvstání, vzkříšení“. Jde o jméno „velikonoční“ (proti vánoční Natálii). V tom -sta- i naše slovanské sta- ve státi, povstati. Mučednice, panna.

Ignác – patrně z lat. ignitus, vykládá se jako „oheň, ohňový, rozpálený“, přeneseně též „horlivý“, popř. „později zrozený“. Zakladatel jezuitského řádu, mystik Tovaryšstva Ježíšova.

Václav – české jméno slovanského původu; pračesky Vęceslavъ „více slavný“; první složka jména vęce pochází z prasl. vęntje. Vévoda, mučedník, patron Čech.

Vojtěch – jméno slovanského původu, „těšitel voje; útěcha, posila vojska“. Omylem se považovalo za obdobu něm. Adalbert, které se vykládá jako „skvějící se přednostmi (ušlechtilostí)“. Příčinou tohoto omylu byla skutečnost, že biskup Adalbert dal své jméno Vojtěchovi u biřmování. Po sv. Václavu druhý zemský patron český, též patron Polska a Uher. Biskup.

Felicita – z lat., ženská podoba k Felix, Felicián stejně jako Felicitas a znamená „šťastná, štěstí“, mladší jejich varianty jsou Felicie, Felicie. Mučednice.

Athanasius – lat. podoba z řec. Athanasios – odvozeniny k athanatos „nesmrtelný“. Patriarcha, církevní učitel.

Basil – z řec. basileios „královský“, příd. jména k basileus „král“. Arcibiskup, učitel církve, patron východního mnišství.

Cyril – z řec. lidového Kyrillos, odvozeniny ke kyrios „pán“, buď příd. jméno k němu (patrně jako domitianus k dominus, tedy „pánův“, popř. archicky „páně“), nebo jde o zdrobnělinu „páneček“ (viz. moravské panáček – posunutý význam) = označení pro kněze; někdy bývá odvozeno z perštiny, persky Kuruš „slunce“. Klášterní jméno Konstantina.

Metoděj – z řec. Methodios, příd. jména k methodos „cesta za něčím“, přeneseně „způsob zkoumání, bádání, poznání“ (viz mezinárodní termín metoda, metodický).

Prokop – z řeč., buď z prokoptó „cestu razící, průkopník“, přeneseně „zdárný, prospívající“, nebo z prokópos „připravený k boji; pohotový“. U nás zakladatel Sázavského kláštera. Patron Čech.

Hedvika – jméno germánské, ze staroněm. Haduwig „vítězka v boji“ – hadu „boj“ souvisí se staroslověnským kotora „svár, spor“; druhá složka -wig, viz souvislost s lat. vinco „přemáhám“. Vévodkyně, cisterciácká řeholnice. Patronka Slezska.

Terezie, Tereza – řec. původu, nejčastěji se spojuje s názvem ostrovů Thera (v Egejském moři) nebo Therasia (u Sicílie) a vykládá se jako „pocházející z ostrova Thery nebo Therane“. Základ slova bývá někdy spojován s řeckým téresis a pak se vykládá jako „záštita, ochrana“, popř. s theros jako „léto, horko, vedro“, či s therizein jako „žhnout, sklízet úrodu“.

Abel – hebr. jméno, viz hebr. hábel (hebhel) „závan, dech, nicota“. Syn Adama a Evy, bratr Kainův.

Abraham – arab. Ibrahím má v první složce jména hebr. áb, druhou viz arab. raha „množství“; v hebr. se předpokládá ráhám „množství“ – doslova tedy „otec množství“. Praotec Izraelitů.

Kamil – jméno přejaté z latiny – Camillus bylo už římské příjmení, jeho původ je orientální; výklad „urozený, mladý obětní služebník; chrámový sluha“. Zakladatel kamiliánů.

Gorazd – staroslověnské jméno z příd. jména gorazďb „zkušený, zdatný“. Nejlepší Metodějův žák. Arcibiskup Velké Moravy.

Kliment – církevní podoba jména Klement, z lat. clemens „vlídný, milostivý, laskavý, mírný“. Papež, mučedník.

Ludmila – staré slovanské jméno „lidu milá“; česká prvomučednice, první česká světice, česká spolupatronka nazývaná též „Matka české země“.

Vít – z lat. vitus „živoucí, veselý“, popř. „rád; dobré vášně znající“; někdy se vysvětluje z němčiny, buď z wit „široký“, nebo z witu „lesní“. Dítě, mučedník, jeden z nejpopulárnějších světců katolické církve. Patron Čech.

Zdislava – první složka jména znamená buď „zde“ z psl. sьde, nebo, a to pravděpodobněji, souvisí se slovesným základem sьdě- (viz naše dělat); odtud – ten, kdo „dělá, vyrábí slávu“, „dělá si jméno“, „má si dělat slávu, jméno“. Uctívají ji Češi, Slováci, Poláci, Lužičtí Srbové, Němci a Dominikova rodina po celém světě. K jejímu svatořečení došlo v r. 1995. Spolu s ní svatořečil papež Jan Pavel II. i kněze Jana Sarkandra.

Norbert – něm. jméno z nord + beraht „na severu slavný (zářící), slavný severan“, popř. „severní zář“; první složka nord je totiž název severu, druhá beraht „jasný, skvělý“. Arcibiskup premonstrátů, patron Čech.

Radim – jméno slovanské, buď zkrácený tvar od Radimír, Radomír – „ten, kdo má rád mír (svět)“, nebo vlivem slova rád „radostný, radující se“; uvádí se i „starat se“, totiž od slovesa raděti, odtud pak význam „starostlivý“. Bratr sv. Vojtěcha. Řeholník benediktinů, arcibiskup.

Hroznata – staročeské jméno „hrozný“ s významem zstrašovací (proti démonům, kteří měli být odpoutáni i předstíranou méněcenností dítěte). Laický bratr, mučedník premonstrátů. Patron Čech.

Kristýn – dnešní podoba Kristián, vykládá se buď z řec. christianos „křesťan, Kristu zasvěcený“, nebo z lat. Christianus „Kristův, kristovský“. Už od 1. stol. jméno pro křesťany.

Kordula – základ je latinský, jde o zdvojnásobinu ke cor (2. p. cordis) „srdce“, „srdnatoučka“, popř. o ženský tvar od cordulum „srdíčko“; nakonec, ale velmi pravděpodobně, je to odraz pozdějšího lat. cordula „pás, cingulum“ (jako odznak mnišství). Jméno patřilo svého času k velmi oblíbeným dívčím jménům v Německu. Mučednice.

Z etymologického výkladu jmen vidíme, že sledovaná jména jsou hlavně původu hebrejského, řeckého, latinského, ojediněle italského, méně pak germánského a slovanského.

Ve druhé části svého příspěvku chci ukázat, jaké postavení mají sledovaná jména svatých v naší současné pojmenovovací soustavě, a to jak mezi rodnými (křestními) jmény, tak i mezi příjmeními. Pokud jde o jména rodná, ta se vyskytují všechna, kromě jmen Gervás, Protás, Perpetua; jméno Athanasius se nachází již v počeštěné podobě Atanas, Atanáš. Všechna vyskytující se jména splňují podle M. Knappové z jazykového hlediska zákonné podmínky pro jejich zápis do matriky.

Já jsem na základě materiálu získaného prostřednictvím internetu a nazvaného Četnost mužských jmen v roce 2002, jména s četností větší než 10 (zahrnují více jak 95% všech dětí) a Četnost ženských jmen v roce 2002, jména s četností větší než 10 (zahrnují více jak 95% všech dětí) vypracovala následující přehled mužských a ženských jmen shodných se jmény svatých, jak je známe z výše uvedených litanií. Z celkového počtu 139 chlapeckých jmen je 31 shodných, z celkového počtu 190 dívčích jmen je shodných 9 (jmen světic je v litaniích, jak jsme poznali, podstatně méně). Pro větší názornost ještě uvádím: Číslice před jménem označuje celkové pořadí jména, za jménem je uveden počet jeho nositelů. U každého jména pak uvádím několik jeho domáckých podob, tj. podob neúředních, neoficiálních, které vznikají v rodinném, školním, pracovním či jiném prostředí, mezi kamarády apod. Říká se jim odborně hypokoristika, hypokoristické podoby. Jejich počet je pochopitelně u různých jmen různý. Nepochybně mohou ovlivňovat četnost jmen. Já jsem uvedla u každého jména čtyři.

Přehled mužských a ženských jmen shodných se jmény sledovaných svatých

Pořadí	Jméno	Počet	Domácká podoba (hypokoristikum)
1.	Jan	2902	Janík, Jeník, Jenda, Jano
2.	Jakub	2694	Jakoubek, Jaki, Kuba, Kubula
3.	Tomáš	2581	Tomášek, Tomík, Tomin, Tomouš
4.	Martin	2092	Martínek, Martiňák, Máca, Máťa
6.	Lukáš	1848	Lukášek, Luki/y, Lukeš, Luk
7.	Ondřej	1679	Ondřejek, Ondra, Ondráš, Ondřík
8.	Filip	1650	Filípek, Filča, Fili, Fil
9.	Petr	1537	Petřík, Petras, Peťan, Petřicha
10.	Vojtěch	1516	Vojta, Vojan, Vova, Těša
14.	Matěj	1297	Matějek, Máťa, Matys, Matýsek
15.	Dominik	1292	Dominiček, Doma, Domek, Domin
17.	Marek	1021	Mareček, Máca, Mára, Mařík
18.	Pavel	942	Pavlík, Pavko, Pavča, Pála
20.	Josef	653	Jožka, Jožin, Jožan, Joska
21.	Václav	602	Vašík, Vašíček, Váca, Vaněk
24.	Štěpán	452	Štěpánek, Štěpka, Štěpoušek, Štěpa
25.	Šimon	447	Šimonek, Šimča, Šimek, Šíma
27.	František	425	Franta, Fanda, Fanouš, Frantík
32.	Vít	301	Vítek, Vitoušek, Víťa, Viťan
36.	Tadeáš	252	Tadeášek, Tadek, Tadík, Tad
37.	Antonín	250	Antoníček, Tonda, Tony, Anton
39.	Radim	228	Radimek, Rád'a, Rad'oušek, Radík
40.	Michael	224	Míša, Mišan, Mišánek, Mít'a
47.	Matouš	147	Matoušek, Touš, Toušek, Máťa
61.	Mikuláš	78	Mikulášek, Mikša, Mikuš, Miki
62.	Kamil	75	Kamilek, Kamča, Kamík, Káma
99.	Prokop	25	Prokopek, Prokůpek, Prokeš, Prokša
106.	Gabriel	21	Gabrielek, Gabin, Gabinek, Gába
124.	Benedikt	14	Benediktek, Ben, Benek, Beny
125.	Damián	14	Damiánek, Dam, Damouš, Damoušek
128.	Bartoloměj	13	Bart, Bárta, Bartík, Bartůněk

Pořadí	Jméno	Počet	Domácká podoba (hypokoristikum)
2.	Kateřina	2084	Kateřinka, Kát'a, Katka, Káča
9.	Lucie	1443	Lucinka, Lucka, Luci, Lucina
20.	Marie	626	Majka, Mařka, Máňa, Maruška
36.	Anežka	299	Ani, Anež, Nežka, Neša
44.	Terezie	196	Terezka, Terka, Tery, Terča
70.	Agáta	91	Agátka, Aga, Agička, Gaty, Háta (obvyklá starší česká forma, která se osamostatnila)
87.	Ludmila	62	Lída, Lidka, Liduna, Liduška
136.	Anastázie	22	Stáza, Stazka, Stázička, Stázi
142.	Hedvika	21	Hedvička, Heda, Hedva, Hedinka

Z uvedeného přehledu vyplývá, že u některých chlapeckých jmen, jako např. Tadeáš, Antonín, Mikuláš, Prokop, u dívčích pak např. Anastázie, Hedvika došlo k jisté renezanzi. Tato jména bývala totiž velmi častá mezi příslušníky starší generace. Jedním z důvodů je nesporně zachování rodinné tradice, či naopak snaha odlišit se od jmen jsoucích v rodině, popř. v okolí, módnost apod.

V přehledech četnosti se vyskytuje několik jmen, která jsou variantami svých původních předloh. Jméno Michael nacházející se na 40. místě v pořadí s četností 224 má svou oblíbenou variantu Michal, která je v pořadí na místě 12. s četností 1487. Místo jména Šebestián, viz Lit. 1, české varianty k Sebastián, nacházíme právě tuto podobu na místě 101. s četností 25, zatímco podoba Sebastian, lišící se kvantitou -án/-an, je na místě 57. s četností 95 (hypokoristické podoby např. Seba, Sebek, Sebík). V pořadí na místě 111. s četností 19 je jméno Kristian. Mezi sledovanými jmény svatých máme jméno Kristýn, a to jen v Lit. 5 (hypokoristika např. Kristýnek, Krist, Krista, Kristin). Místo jména Vincenc z Lit. 1 je v přehledu uvedeno jméno Čeněk, což je dnes již samostatná italská výslovnostní podoba tohoto jména. Nachází se na místě 131. s četností 13 (hypokoristika např. Čenda, Čěna, Čeněček).

U dívčích jmen jde jen o jména Terezie, Magdaléna a Maria. Jméno Terezie vyskytující se na 44. místě s četností 196, zatímco její varianta Tereza je na místě 1. s četností 2550 a stává se nejoblíbenějším dívčím jménem. Jméno Magdaléna, v litaniích jen ve spojení Maří Magdaléna, je na místě 43. s četností 203; podoba Magdalena lišící se kvantitou, je na místě 64. s četností 104 (hypokoristika např. Magda, Madla, Magdinka, Magdalénka). Maří je dnes samostatná podoba jména Marie. Jméno Maria nacházíme v podobě Marie (hypokoristika např. Majka, Maruška, Máňa, Maruna).

Shrňme-li výsledky vztahující se k četnosti mužských a ženských jmen v roce 2002, pak se ukazuje, že z celkového počtu narozených chlapců, tj. z počtu 44 496, je nositelem jmen, s nimiž jsme se setkali ve sledovaných litaniích, 28 911, tj. 65 %; z celkového počtu narozených dívek, tj. z 41 925, je nositelkami těchto jmen 7701, tj. 18 %, jmen světic je v litaniích, jak jsem již uvedla výše, podstatně méně.

Pokud jde o hypokoristické podoby jmen uvedených v přehledu, vidíme, že jsou tvořeny odvozováním od nezkrácené či zkrácené podoby úředního rodného jména jednosložkovými či vícesložkovými sufixy.

Od nezkrácené podoby nejčastěji jednosložkovými sufixy -ek, -ík, -ka: Lukášek, Petřík, Kateřinka.

Od zkrácených podob nejrozličnějšími sufixy, z nichž uvádím: vokalizké, např. -a, -i, -y, -o,: Kuba, Heda, Miki, Tony, Tery, Fero; konsonantické – jednosložkové, např.: -an, -in, -eš, -

áš, -ša, -as, -ys, -ča: Vojan, Tomin, Prokeš, Ondráš, Prokša, Petras, Matys, Pavča, Káča; pomocí vícesložkových sufixů např.: -inek, -oušek, -ůněk, -uška, -inka jsou vytvořeny podoby Gabinek, Štěpoušek, Bartůněk, Maruška, Hedinka. Velmi často dochází k tzv. mechanickému krácení úředního rodného jména a vznikají podoby, jako např. Luk, Fil, Tad, Anton, Domin, Anež, Terez, Aga. Uvedený slovotvorný rozbor hypokoristických podob je zcela stručný, podrobný slovotvorný rozbor nebyl totiž mým cílem.

Na závěr této části si chci všimnout ještě těch hypokoristik, která jsou tvořena od adekvátních podob cizích.

Jan – z řady j-ové: Jenda, Jeňa, Janek, Jaňula; z řady h-ové: z něm. Johan vznikla totiž známá domácká podoba Hans a odtud máme podoby Honza, Honzík, Honda, Hondůla; vyskytují se i podoby slangové Žan/Žán – přejaté z franc. či Džon z angl.

Josef – vedle již shora uvedených podob Jožka, Jožin či jiných Joža, Jožánek, Jožula apod. vyskytují se podoby Pepa, Pepík, Pepek, Pepan, Pepouš apod., která mají původ v ital. jménu Giuseppe, totiž v jeho zkrácené podobě Seppe, v níž se první slabika připodobnila k druhé a vzniklo Beppe, Beppo, Peppo (což jsou italské domácké podoby).

František – vedle již výše uvedených podob, k nimž můžeme ještě přidat např. Fanoš, Fanoušek, Fráňa aj. existují i podoby pocházející z něm. Franz, a to Franc, Francek, Francin apod., či z maďar. Ferenz – Fero, Ferko, Feroš, Fery, Ferys, Ferýsek apod. Ojedinělá a svérázná je podoba Iša, patrně vzniklá krácením ženské podoby Františa.

Václav – jméno patří k těm, které mají velké množství hypokoristických podob vytvořených od různých základů (zčásti uvedeny i výše), totiž od základů Vac- Váca, Vacek; Vaš- Váša, Vašek; Vaň- Váša, Vaněk a od cizího Ven- (něm. Wenzel, odtud maďar. Vencel) – Věna, Venca, Venouš aj.

Jména svatých, jež známe ze sledovaných litaní, jsou většinou i našimi úředními příjmeními. V následujícím přehledu je uvádím, a to i jejich formy od nich odvozené, tzv. dehypokoristická příjmení. Pořadí zachovávám, jak je uvedeno v litaních.

Michael – jen v české době Michal – Michna, Michera, Michalke, Michl

Gabriel – Gabriš, Kabrda, Kabrhel, Kabrle, Gába

Rafael – Raffel

Josef – Jouza, Jozek, Joza, Jouda, Joska, Joško

Petr – Peh, Peha, Pehe, Pech, Pecha, Peša, Píša

Pavel – Pavlů, Pavlas, Pavlát, Pavra

Ondřej – Ondes, Ondruch, Vondruška, Andrýsek

Jakub – Jakš, Jakeš, Kubala, Kubelík, Kuběna, Kubý, Kube

Jan – Jandys, Janyška, Hanuš, Honka, Honus, Honc, Žána, Žanda
Tomáš – Toch, Tošek, Tošer, Tomš, Tomše, Tomola
Filip – Filipec, Filipčík, Lipčík, Filla, Filoun
Bartoloměj – Baar, Baš, Baxa, Baroch
Matouš – Matoška, Touš, Tauš, Matura, Matuš
Šimon – Šimo, Šimíček, Šimurda, Šimerle
Tadeáš – Tach, Tácha, Talich, Tadyáš
Matěj – Matějka, Matějů, Mata, Matouš, Matocha (i k Matouš)
Lukáš – Lukš, Lukša, Lukšo, Lukšů
Marek – Markes, Markous, Markun, Marša, Marx
Štěpán – Štěpa, Štěpec, Štěpka, Štěpl
Vavřinec – Vavrda, Vavrečka, Váva, Vavák
Vincenc – Vincig, Vincůr; k Čeněk – Čeňa, Čeníček
Fabián – Fabec, Fabeš, Fabík, Fabín
Šebestián – Šebest, Šebesta, Šeba, Šebeš
Kosma – Kosmák, Kosmata, Kocmánek, Kosmál
Damián – Demek, Deml
Silvestr – Silvestri, Silvester
Řehoř – Říha, Řach, Řanda
Ambrož – Brož, Brožek, Brožík
Augustin – Augusta, Augustínek, Augustinský
Martin – Mára, Marten, Martý, Martinů
Mikuláš – Mikeš, Miklík, Kolek, Kolejka
Antonín – Antoš, Antošík, Antoňák, Antoníček
Benedikt – Beneš, Beníško, Benda, Benek
Bernard – Bernášek, Bernásek, Bernas
Dominik – Domin, Domina, Domínek, Dominka
Ignác – Nácko – ukazuje na sloven. podobu, Ignačík
Václav – Vacna, Vacík, Vach, Vachek, Vašica, Vašata, Vaňour, Vencálek, Venclík
Vojtěch – Vojtíčko, Vojtáš, Vojtuš, Vojík
Atanas – Atanasovský
Prokop – Prok, Prokel, Prokoš, Průcha, Průša
Abel – Abelovský
Abraham – Abrhám, Abrahamčík, Abrahámek
Kliment – Klimša, Klíma, Klimt, Klimo

Vít – Víta, Vítko, Vitiška, Vitych, Vidas

Radim – Radima, Radimec, Radimský

Klement – Klemenc, Klema, Klemák, Klemša, Klementa

Kristýn – Krist, Kristek, Kristýnek, Kristl

Sledujeme-li místo jmen svatých z vybraných litanií mezi našimi příjmeními, pak se ukazuje:

- a) Většina jmen se vyskytuje jednak jako úřední podoby příjmení, jednak jako podoby od nich odvozené, pochopitelně různě frekventované.
- b) Několik jmen se vyskytuje jen ve svých úředních podobách, odvozené jsem nenašla: Kamil, Lidmila (zcela ojedinělé mužské příjmení), Kordula.
- c) U některých jmen jsem nenašla jejich úřední podobu, ale jen podoby odvozené:
 - Barna, Barnasík, Barnaš (Barnabáš)
 - Jerošek, Jeroušek (Jeroným)
 - Crha, Crhák, Crhan, Crhonek (Cyril)
 - Metka, Metko, Metys, Metyš (Metoděj)
 - Fráňa, Fráně, Franík, Frantál (František)
 - Gora, Gorka (Gorazd)
 - Nor, Norek (Norbert)
 - Hroz, Hrozek (Hroznata)
- d) V žádné podobě jsem nenašla jméno Basil.

Podoby odvozených příjmení bývají někdy zcela totožné s podobami hypokoristik, viz např. Pavlík (hyp.) – Pavlík (příjmení). Jindy se od své úřední podoby příjmení dosti odlišují. Přestože podrobná slovtvorná analýza dehypokoristických příjmení nebyla mým záměrem, uvedla bych alespoň některé, méně obvyklé podoby těchto dehypokoristických příjmení, vzniklých ze zkrácených podob úředních příjmení: vokalickým sufixem -a: Gába, -ě: Fráně, -ů: Pavlů (z posesivního -ův), -ý: Kubý, konsonantickými sufixy, jako jsou např. -h, -ha, -he: Peh, Peha, Pehe, -ch, -cha: Pech, Pecha, -ša: Peša (Petr). Někdy jsou zajímavé i podoby mechanicky zkrácené, viz např. Touš (Matouš). Mezi hypokoristiky jsem se s takovými podobami zatím nesetkala.

Jaký je vlastně rozdíl mezi hypokoristiky a dehypokoristickými příjmeními?

1. Vývoj hypokoristik je formálně daleko proměnlivější než vývoj dehypokoristických příjmení, poněvadž příjmení, mají-li plnit svoji základní funkci, musí být stabilní. Dochází

tak k polarizaci dvou antroponymických podsystémů, které jsou geneticky spjaty, neboť před vznikem příjmení tvořily vlastně celek.

2. Dehypokoristické příjmení tvoří petrifikovanou podobu starších vývojových fází hypokoristik.

Na závěr jisté shrnutí. Jména z jednotlivých sledovaných litanií žijí. Vyskytují se v naší současné pojmenovávací soustavě jednak jako úřední podoby našich rodných jmen i příjmení, jednak jako základy pro podoby od nich odvozené, tj. pro hypokoristika a dehypokoristická příjmení. Je sympatické, že mezi rodnými jmény dochází během doby k jisté generační proměně, tzn. že jména našich babiček či prababiček, dědečků či pradědečků znovu ožívají, i když mají pochopitelně různou frekvenci. Příčiny mohou být různé, jak jsem je zčásti připomněla výše. K takovým jménům připojuji ještě i několik jmen vyskytujících se ve výše uvedeném přehledu jmen novorozenců z roku 2002, která sice nenajdeme ve sledovaných litaniích, avšak jsou rovněž jmény svatých. První údaj v závorce označuje pořadí, druhý četnost těchto jmen. Tedy ze 139 mužských jmen např. – Kryštof (29, 406), Jonáš (48, 137), Robert (49, 133), Jáchym (55, 111), Tobiáš (59, 81), Maxmilián (79, 49), Albert (90, 37), Maxim (97, 32), Max (102, 24), Alois (110, 19), Artur (113, 18), Benjamin (135, 11), Julius (137, 11), Teodor (139, 11). Ze 190 ženských jmen např. – Adéla (3, 1749), Alžběta (48, 178), Valerie (71, 87), Justýna (119, 31), Rozálie (122, 30), Melánie (164, 14), Anděla (174, 12), Žofie (184, 12). Připočteme-li tato jména ke shora uvedenému počtu jmen, s nimiž jsme se setkali ve vybraných litaniích, pak celkový počet jmen chlapců činí 29 991, tj. 67 %, dívek 9814, tj. 23 %, tedy úhrnem z 86 421 jmen novorozenců je 39 805, tj. 46 %, nositelů jmen, která nacházíme mezi svatými. Je pochopitelné, že mnozí rodiče, kteří svým potomkům takováto jména dávají, si to ani neuvědomují a jeho nositele – světce – vůbec neznají.

Všechna znovu ožívající jména se postupně stávají módními. Módnost jmen v jejich vývoji je známá. Další pronikající módou časem totiž charakter novosti opět ztrácí. Móda a obliba některých jmen má také svou negativní stránku, neboť jména ztrácí svou identifikační, zvláště pak rozlišovací funkci. Jsou nahrazována např. nejrozličnějšími hypokoristiky, příjmeními, přezdívkami apod.

Vysvětlivky:

Onymum = vlastní jméno

Apelativum = obecné jméno

Deonymický = odvozený od vlastního jména

Deapelativní = odvozený od obecného jména

Antroponymum = vlastní jméno osobní

Toponymum – Oikononymum = vlastní jméno pro osídlené objekty, např. sídliště, vsi, města i jejich místní části, hrady, zámky apod.

Toponymum – Anoikononymum = vlastní jméno pro neosídlené objekty; patří sem i choronymum = vlastní jméno vzniklé i lidskou činností: např. vlastní jméno země, státu, regionu apod.

Hypokoristikum = neúřední, domácká podoba rodného jména

Dehypokoristické příjmení = příjmení vzniklé – odvozené z hypokoristika

Literatura a elektronické zdroje:

Schauber, V., Schindler, H., M., 2002, Rok se svatými, Kostelní Vydří, s. 702.

1998, Litanie, Olomouc, s. 525.

1992, Encyklopedie Bible (A-L, M-Ž), Bratislava, s. 740.

Kopečný, F., 1991, Průvodce našimi jmény, Praha, s. 259.

Knappová, M., 1996, Jak se bude vaše dítě jmenovat?, Praha, s. 358.

Pastyřík, S., 2001-2002, Jazyk a styl Litanií ke sv. Zdislavě, „Češtinář“, 2 ,s. 46-52.

Bayerová, N., 1983, Příjmení ve Slezsku vzniklá z rodných jmen, „Acta Facultatis Paedagogicae Ostraviensis“, series D-19, s. 121-124.

Bayerová, N., 1996, Hypokoristika v oblasti slezských nářečí, „Universitas Ostraviensis – Acta Facultatis Philosophicae – Linguistika, 2, s. 109-138.

<http://www.mvcr.cz/statistiky/jmena/zeny/cetz.xls>

<http://www.mvcr.cz/statistiky/jmena/muzi/cetm.xls>

http://bimbo.fjfi.cvut.cz/~karpisek/kalendar/data_cz/prehledy/rejstphp.php

Summary

The objective of the report is monitoring names of the saints in chosen rogations in view of our (means Czech) recent appellative system.

After a short exordium, that includes short characteristics of the genre, the article provides a summary of particular rogations: the rogation to all saints = in Czech *litanie ke všem svatým* (three versions, marked Lit. 1, Lit. 2, Lit. 3), the rogation to saint patrons of our country = *litanie ke svatým ochráncům naší vlasti* (Lit. 4) and the rogation to the saint patrons of archdiocese of Olomouc = *litanie ke svatým patronům arcidiecéze olomoucké* (Lit. 5). The summary enlists saints' names, manner how to address them (individually: *sv. Gorazde*, *sv. Kateřino* or as a pair: *sv. Kosmo a Damiane*, *sv. Cyrile a Metoději*) and a form of their names (one-word forms: *sv. Štěpáne* and multi-word forms: *sv. Jene Křtiteli*, *sv. Anežko Česká*, *sv. Jene Maria Vianneyi*). Multiple-word forms are partially grammatically analysed, too. The first part of the report concludes with the etymological explanation of those names.

In the second part of the report, the names of the saints are monitored with regard to the Czech contemporary appellative system. All of them are found among contemporary first (Christian) names except for Gervás, Protás, Perpetua; the name Athanasius occurs in the Czech form Atanas, Atanáš. The names linguistically fulfil statutory requirements for registration in the official register. The author made the summary that shows how many children born in 2002 were given names of saints and it also shows frequency of these names in comparison with names of all newborn children. The summary is based on the Internet information that gives frequency of the new-born children names in 2002, the names with the frequency more than 10 (it includes more than 95 % of all Czech new-born children). The summary includes also names not occurring in chosen rogations, but they are also the names of the saints and they were given to some new-borns. There were 86 421 new-borns in 2002 and 39 805 (46 %) of them have the same name as the saints. Examples of hypocoristic forms are listed as well and they are analysed morphologically. The article proves that these forms influence the frequency of names. After that, the attention is given to Czech surnames and their relationship to the names of the saints. It is shown that most of these names are used as official surname forms or as its derivation – it is called dehypocoristic form of surname. They are rarely found only as the official form or only as dehypocoristic surname form. After short analysis of these surnames in relationship to hypocoristic forms, the difference between hypocoristic forms of names and dehypocoristic forms of surnames is explained.

The conclusion definitely confirms that the names of the saints still live in the Czech contemporary appellative system. They live both as official forms of first names and surnames

and as their derived forms, it means hypocoristic forms and dehypocoristic forms of surnames.